

הדיבר :

לא תגנוב

המצווה העיקרית:

רמב"ם ספר המצוות, מצוות לא תעשה רמ"ג

האזהרה שהזהרנו מלגנוב אדם מישראל. והוא אמרו בעשרת הדברות: "לא תגנב" (שמות כ, טו) ולשון המכילתא: "הרי אזהרה לגנוב נפש." ובגמרא סנהדרין: אזהרה לגנוב נפשות מנין? ר' יאשיה אומר: מ'לא-תגנב', ר' יוחנן אומר: מ'לא ימכרו ממכרת עבד' (ויקרא כה, מב) ולא פליגי: מר קא חשב לאו דגנבה ומר קא חשב לאו דמכירה, "לפי שאין עונשים אותו על כך עד שיגנוב וימכור, וכשיעבור על שני לאווין אלו - חייב חנק. אמר יתעלה: "וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא, טז) וכבר נתבארו דיני מצווה זו בפ"א מסנהדרין.

רמב"ם ספר המצוות, המצווה הרמ"ד

האזהרה שהזהרנו מלגנוב ממון, והוא אמרו: "לא תגנבו" (ויקרא יט, יא) ובמכילתא: "לא תגנבו - הרי אזהרה לגנוב ממון." והעובר על לאו זה - חייב בתשלומין שהזכיר הכתוב: או תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמישה, או החזרת הקרן בלבד. ובספרא: "לפי שנאמר בגנבה: 'שנים ישלם' (שמות כב, ג) למדנו עונש, אזהרה מנין? תלמוד לומר: 'לא תגנבו' על מנת למקט" כלומר: כדי להרגיז את הגנב ולהביאו במבוכה, ואחר כך תחזיר לו: "לא תגנבו" על מנת לשלם לו תשלומי ארבעה וחמשה." וכבר נתבארו דיני מצווה זו בפרק ז' מבבא קמא.

רמב"ם ספר המצוות, המצווה הרמ"ה

האזהרה שהזהרנו מלגזול, והיא לקיחת דבר שאין לנו זכות בו, באנס ובחזקה בגלוי. והוא אמרו יתעלה: "לא תגזל" (ויקרא יט, יג). וכך פירשו בעלי הקבלה: "לא תגזל" - כעניין שנאמר: "ויגזל את החנית מיד המצרי" (שמואל-ב כג, כא). ולא זו נתק לעשה והוא אמרו: "והשיב את הגזלה אשר גזל" (ויקרא ה, כג) אלא שאפילו ביטל עשה שבה - אינו לוקה, שאין אדם לוקה ומשלם, לפי שהוא לאו שנתן לתשלומין; שאם שרף את הגזלה או זרק לים - משלם מה שהייתה שווה; ואם כפר בה ונשבע - מוסיף חמש ומקריב אשם, כמו שנתבאר במקומו, וכן נתבאר בסוף מכות. וכבר נתבארו דיני מצווה זו בפרק ט' ופרק י' מבבא קמא.

רש"י שמות פרק כ פסוק יב לא תגנב - בגונב נפשות הכתוב מדבר. לא תגנובו (ויקרא יט יא) בגונב ממון. או אינו אלא זה בגונב ממון, ולהלן בגונב נפשות, אמרת דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח, לא תנאף, מדבר בדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עליו מיתת בית דין:

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ח

כתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וכנגדו כתיב לא תגנוב, מגיד הכתוב שכל מי שהוא גונב, לסוף בא לידי שבועת שוא, שנאמר "הגנוב רצוח ונאוף והשבע לשקר וכתיב "וכחש ורצוח וגנוב ונאוף"

כתר יונתן שמות פרק כ פסוק יב

לא תגנוב עמי בני ישראל לא תהיו גנבים ולא חברים ולא שותפים עם גנבים ולא יראה בעדתם [בכנסיותיהם] של ישראל עם גנבים שלא יקומו בניכם מן אחריכם וילמדו גם הם להיות עם גנבים כי בעוון גניבה רעב יוצא על העולם:

- מבוא
- אנכי ה'
- לא יהיה
- לא תשא
- זכור את
- כבד את
- לא תרצח
- לא תנאף
- לא תגנב
- לא תענה
- לא תחמוד

לא תגנוב

אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרק כ פסוק יב

לא תגנוב משמע גנבה קחת ממון בסתר. ויש גנב שהוא בן מות, כמו גונב נפש מישראל, בין שהוא נער קטן או נלעג לשון. והגנבה בממון, בין בפניו בין שלא בפניו, או שרמהו בחשבון, או במדה, או במשקל. וזאת המלה גם היא כוללת מי שיגנוב לב אחר כאשר עשה אבשלום.

פסיקתא זוטרותא שמות פרק כב

שבעה גנבים הם. הראשון שבגנבים גונב דעת בני אדם, המסרב בחבירו לאורחו ואין בלבו לקרותו. והמרבה לו בתקרובות, ויודע בו שאינו מקבל, והפותח חביותיו והן מכורות לחנוני, והמעוול במדות והמשקר במשקלות, והמערב את החול בפול, ואת החומץ בשמן... לפי דעתו של אדם רשע למדנו שאם היה יכול לגנוב דעת העליונה היה גונבה, למעלה מהם גונב נפש מישראל שהוא מתחייב בנפשו, המתחבר לגנב וחולק עמו, אבל ישראל שגנב דברי תורה זכה לעצמו ועליו אמר שלמה לא יבוזו לגנב כי יגנב... החמישי גנב שנמכר בגנבתו. הששי הגונב אחר הגנבה. השביעי הגונב על מנת להחזיר, והגונב [על מנת למיט, והגונב] את שלו, אלא שבור שיניו בדין וטול את שלך בפרהסיא:

העתקה במבחנים - בשו"ת אגרות משה כתב שיש בזה איסור מהתורה, ובפרט באופן שעל ידי המבחנים מקבל תעודת גמר, שעל פיה יתקבל לעתיד לעבודה "דהוא גם גניבת דבר ממש, דהא משירצה לפרנסתו במשך הזמן להשכיר עצמו אצל אחר לעבוד בעסקיו, ורוצים ברוב הפעמים במי שגמר היטב לימודיו דחול, והוא יראה לו התעודה איך שגמר בטוב, ועל סמך זה יקבלהו, שזהו גניבת ממון ממש". וכן נקט בשו"ת שבט הלוי.

מצוות נוספות הנכללות בדיבר:

משנה תורה לרמב"ם-

מונה 14 מצוות בהלכות גניבה ובהלכות גזילה ואבידה כולל: גניבת ממון, חיוב לצדק המאזנים עם המשקלות, שלא יסיג גבול, שלא לגזול, שלא לעשוק והשבת אבידה.

מתוך "אזהרות" של רב סעדיה גאון

כולל דיני ממונות ומצוות מעשר ומעשר שני.

"טוב לי תורת פיך" - מן התורה

שמות פרק כ

(יב) לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר: (יג) לא תקמד בית רעך לא תקמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחקמרו וכל אשר לרעך:

ויקרא פרק יט

(יא) לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו: (יב) ולא תשבעו בשמי לשקר וחקלית את שם אלהיך אני ה'. (יג) לא תעשק את רעך ולא תגזול:

בראשית פרק לא

(יט) ולכן הלה לגזול את צאנו ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה: (כ) ויגנב יעקב את לב לכן הארמי על בלי הגיד לו פי ברח הוא: (כו) ויאמר לכן ליעקב מה עשית ותגנב את לבבי ותנהג את בנתי פשיות הרב: (כז) למה נחבאת לברח ותגנב אתי ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה ובשרים בתך ובכנור:

רש"י: (כז) ותגנב אתי - גנבת את דעתי (ל) ועתה הלה חלכת פי נכסף נכספתה לבית אביך למה גנבת את אלהי: (לא) ויען יעקב ויאמר ללכן כי יראתי פי אמרתי פן תגזל את בנותי מעמי: (לב) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחנה נגד אחינו הכר לה מה עמדי וקח לה ולא ידע יעקב כי רחל גנבתם: (לט) טרפה לא הבאתי אליך אנכי אחטטה מזדי תבקשנה גנבתי יום ויגנבתי לילה:

- הדיבר
- המצווה
- בנוסף
- מהתורה
- מוסר
- פתגמון
- פיוט
- מספרים
- הלכה
- התבוננות

"שמע בני מוסר אביך" - דברי מוסר

א סנהדרין ק"ח

ויאמר אלוהים לנוח קץ כל בשר בא לפני" אמר רבי יוחנן: בוא וראה כמה גדול כחו של חמאס, שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידם בגזלף שנאמר "כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם את הארץ"

א רש"ר הירש, חורב, פרק מ"ו

סימן שלד: כשם שה' מסר לרוח האדם את הגוף שיהיה כלי לפעילותה, ורצה שנכבד בגוף האדם את רוחו, כן מסר לאדם את עולם ומלואו, על מנת שיקחהו לבעלותו ע"פ בחירתו ויעמידהו לרשותו וישתמש בו בהתאם לייעודו. לפיכך, בו ברגע שאדם מודיע שהוא לוקח לבעלותו דבר המצוי בעולם והוא הפקר ונמצא בהשג ידו, הרי הוא שלו כמו הגוף שחלק לו ה'.

סימן שלה: הפה שאמר "לא תרצח", "לא תחבול" וכו' הוא שאמר "לא תגנוב" "לא תגזול"! בכל דבר השייך לאדם זולתך, אפילו בא במחיצתך, חייב אתה לכבד את רוח האדם ואת דרכי הקניין ע"פ תורת ה'. כי רכושו של אדם אינו אלא נספח לגופו. לא לחפץ תחטא אם תגנוב או תגזול אותו, אלא לרוח האדם הבלתי נראית המרחפת עליו ולה' יתברך הדורש ממך לכבד את רוח האדם ואת רכושו... גנבת, גזלת- בו ברגע חרפת את תעודת הרוח של האדם ואת ה' יתברך אשר הועיד אותו לתעודה זו.

סימן שלו: כשם שאסור לך חגנוב ולגזול, כן עליך להניח רכוש לבעליו. לא תעשוק את עמיתך, זאת אומרת, עליך למסור לו את שלו, אם הדבר השייך לו נמצא ברשותך... עליך להראות שכן אדם אתה, שאתה מכבד את הצדק ולא את הכוח, ולתת לו את שלו.

א ליקוטי עצות- ממון ופרנסה

תאוות ממון הוא עבודה זרה ממש, וכל זמן שיש עבודה זרה של ממון בעולם, חרון אף בעולם. וכפי הביטול של תאוות זאץ- כן נתבטל החרון אף ונמשך חסד בעולם, ונמשך בחינת התגלות משיח, ונמשך הדעת, שהוא בחינת בנין בית המקדש, וזוכין להמשיך חידושי תורה נפלאין.

המשוקע בהעבודה זרה שהוא תאוות ממון, אינו עובד עבודה זרה אחת, רק הוא עובד כל העבודות זרות של כל השבעים אומות, כי כל העבודות זרות תחובים בממון...

איסור גזלה חמור מאוד, כי כשגזול את חברו ממון, בזה הוא גוזל ממנו בנים. היינו שהגזול נוטל מהגזול בנים. ואם זה הנגזל עדין לא היו לו בנים, יוכל לגזול ממנו שלא יהיה לו. ואפילו אם כבר יש להנגזל בנים, יוכל להזיק לו הגזולן שימותו בניו חס ושלום, ע"י הגזילה שגזל ממנו ממון.

ע"י שגזול את חברו בא להרהורים. גם לפעמים יאבד הגזולן בת זוג שלו ע"י הגזילה, ולפעמים יוכל הגזולן לגזול מהנגזל את הבת זוג שלו. גם אפשר שיהיה להאדם ממון גזלה, אף על פי שלא גזל כלום בידיים, כי גם ע"י חמדה ותאוה והשתוקקות שיש לו לממון חברו, גם ע"י זה לבד יוכל לגזלו. וזה האסור החמור של "לא תחמוד" כי החמדה בעצמה הוא אסור חמור מאוד. כי יש כוח בהחמדה לגזול מחברו ממנו ונפש בניו ובנותיו כמו הגזול ממש.

מספרים ש..

⊙ **"יש דרך ארוכה שהיא קצרה, ויש דרך קצרה שהיא ארוכה"**-פעם אחת הייתי מהלך בדרך וראיתי תינוק יושב על פרשת דרכים ואמרתי לו באיזה דרך נלך לעיר אמר לי זו קצרה וארוכה וזו ארוכה וקצרה והלכתי בקצרה וארוכה כיון שהגעתי לעיר מצאתי שמקיפין אותה גנות ופרדיסין חזרתי לאחורי אמרתי לו בני הלא אמרת לי קצרה אמר לי ולא אמרתי לך ארוכה נשקתיו על ראשו ואמרתי לו אשריכם ישראל שכולכם חכמים גדולים אתם מגדולכם ועד קטנכם.

(בבלי עירובים נ"ג, ב)

⊙ מי מצא את תכשיטי המלכה?

רבי שמואל בר סוסרטי עלה לרומי. אבדו למלכה תכשיטיה ומצאם. הוציאה כרוז במדינה: מי שיחזיר תוך שלושים יום יטול כך וכך, ולאחר שלושים יום- יתיוז את ראשו. לא החזירם תוך שלושים יום. לאחר שלושים יום החזירם. אמרה לו: לא היית במדינה? אמר לה: הן. אמרה לו:

- מבוא
- אנכי ה'
- לא יהיה
- לא תשא
- זכור את
- כבד את
- לא תרצח
- לא תנאף
- לא תגנוב
- לא תענה
- לא תחמוד

לא תגנוב

ולא שמעת קול הכרוז? אמר לה: הן. אמרה לו: ולמה לא החזרת תוך שלושים יום? אמר לה: שלא תאמרי בשביל מורא שלך עשיתי, אלא בשביל מורא שמים. אמרה לו: ברוך אלוהי היהודים! (ירושלמי בבא מציעא, פרק ב, הלכה ה)

אבדו תרנגולות- והחזרו עיזים

מעשה באדם אחד שעבר על פתח ביתו של רבי חנינא בן דוסא והניח שם תרנגולות, ומצאתן אשתו של ר' חנינא בן דוסא ואמר לה: אל תאכלי מביצהן. והרבו ביצים ותרנגולין והיו מצערים אותם, ומכרם וקנה בדמיהם עיזים. פעם אחת עבר אותו אדם שאבדו ממנו התרנגולות ואמר לחברו: בכאן הנחתי את התרנגולות שלי. שמע רבי חנינא, אמר לו: יש לך בהן סימן? אמר לו: הן. נתן לו סימן ונטל את העיזים.

(בבלי תענית כה)

"בואו וטלו אוצרותיכם!"

מעשה ברבי פנחס בן יאיר שהיה דר בעיר אחת בדרום, ובאו לשם שני עניים להתפרנס. והיו בידם סאתיים שעורים והפקידו אצלו- ושכחו אותן והלכו להם. והיה ר' פנחס בן יאיר זורע אותן בכל שנה וקוצרן וכונסן לגורן. אחר שבע שנים באו העניים ותבעו שעוריהם. הכירם ר' פנחס בן יאיר. אמר להם: הביאו גמלים וחמורים ובואו טלו אוצרותיכם.

(דברים רבה ג)

ללמוד מן הגנב-

פעם נודע על גנב שפעל בקוצק ונתפס. סיפרו לרבי, ואמר מה ששמע בפסיחה, שגם בעבודת השם אפשר ללמוד מן... הגנב. שהרי הגנב לעולם אינו מתעצל, ואך נזדמנת "מלאכה" לידו- מיד הוא נחליץ לעשותה, גם באישון לילה ובגשם זלעפות. והגנב- עוד תכונה יקרה לו: גם אם לא הצליח בפעם הראשונה- אין הוא מוותר אלא מנסה פעם שנייה ושלישית עד שיצליח. וגם דבר שלישי ניתן ללמוד ממנו: לכל מעשה של גניבה, גם אם לא יהיה בעל ערך רב, הוא מתייחס בכובד ראש, כאילו גנב חפץ יקר ונדיר.

(אמרות הרבי מקוצק)

הפתגמון

יהי ממון חברך חביב עליך כשלך ~ אבות ב

כל הנותן עינו במה שאינו שלו- מה שמבקש אין נותנין לו ומה שבידו נוטלין הימנו. ~ סוטה ט
אמר רבי יוחנן - כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו, שנאמר: " כן אורחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח" ~ בבא מציעא קיט

כל מי שידי מלוכלכות בגזל הוא קורא להקדוש ברוך הוא ואינו עונה אותו ~ שמות רבה כב

פרצה קוראת לגנב ~ סוכה כו

לאו עכברא גנב אלא חורא גנב [לא העכבר גנב אלא החור גנב] ~ גיטיו מה

אי לאו עכברא- חורא מנא ליה? [אם לא העכבר- החור מנין לו?] ~ ערכין ל

שבעה גנבים הם- הראשון שבגנבים- גונב דעת הבריות ~ מכילתא משפטים

"אמר רבי יצחק: אם יאמר לך אדם 'יגעתי ולא מצאתי' - אל תאמן; 'לא יגעתי ומצאתי'; אל תאמן;

'יגעתי ומצאתי' - תאמן" ~ בבלי מגילה ו:

דין פרוטה כדין מאה ~ בבלי סנהדרין ה, א

השקרן גרוע מהגנב- כי הגנב יגנוב ממונך והשקרן יגנוב דעתך ~ ר' אברהם בן חסדאי הלוי

אם יגעת- אפילו לא מצאת- אל תאמין שלא מצאת , כי רגעי היגיעה הם גם רגעי המציאה. ~

אמרות הרבי מקוצק

"לא תגנוב"-אל תגנוב כסף , אל תגנוב גם דעת. אל תגנוב דעת אחרים, ואל תגנוב דעת עצמך.

שהרי לא פעם מבטיח האדם לנפשו לעשות גדולות, ולא מקיים. ~ אמרות הרבי מקוצק

כל המחזיק במה שאינו ראוי לו- חוטא באונאת עצמו . ~ אמרות הרבי מקוצק

כל המשמיע דיבור , שאינו יוצר מתוכו פנימה, או פולט אנחה, שאינה באה מעומק ליבו, או עושה

תנועה- והיא אינה ממקור האמת שלו- הריהו חוטא במעשה גניבה ~ אמרות הרבי מקוצק

הדיבור

המצווה

בנוסף

מהתורה

מוסר

פתגמון

פיוט

מספרים

הלכה

התבוננות

הלכה למעשה!

שולחן ערוך חושן משפט

סעיף א - אסור לגנוב אפילו כל שהוא דין תורה ואסור לגנוב אפילו דרך שחוק ואפילו ע"מ להחזיר או כדי לשלם תשלומי כפל או כדי לצערו הכל אסור כדי שלא ירגיל עצמו בכך:

סעיף ב - כל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר על לאו דלא תגנבו וחייב לשלם אחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון של עכו"ם ואחד הגונב מגדול או מקטן:

הגה: טעות עכו"ם כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלוואתו מותר ובלבד שלא יודע לו דליכא חילול השם (טור ס"ג) וי"א דאסור להטעותו אלא אם טעה מעצמו שרי (מרדכי פרק הגוזל בתרא):

סעיף ג - איזהו גנב הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא אין זה גנב אלא גזלן:

הלכות השבת אבידה | הגאון הרב מרדכי אליהו זצ"ל

השב תשיבם - לא תוכל להתעלם

א. הרואה אבדה של ישראל, חייב לטפל בה להשיבה לבעליה. וכן כל ממון של חברו שיכול להציל - חייב להציל, והוא בכלל השבת אבדה. מי שמתעלם מאבדה - עובר על "לא תוכל להתעלם" ומבטל מצוות "השב תשיבם" \עיי' בא"ח כי תבא א.

ב. אם יודע מי הבעלים של החפץ שמצא - ילך ויודיע לו. ואם אינו יודע ויש בה סימן - נהוג היום לפרסם מודעה במקום קרוב למקום האבדה וכן בבית הפנקס הקרוב. אם אחרי שלשים יום לא שמע על בעל האבדה - ישאל שאלת חכם מה לעשות באבדה \אחרונים.

ג. כל המוצא אבדה שנתאית כאלו הונחה שם, כגון שמצא בגד מקפל או פטיש המנח ליד גדר. ואפלו יש להסתפק אם הבעלים הניחם שם בכונה או אבדם שם, אסור לגע בהם בין שיש בהם סימן בין שאין בהם סימן.

אבדה שהתנאשו ממנה הבעלים

ד. אם בעל האבדה מתנאש ממנה - הרי היא הפקר ויכול המוצא להשתמש בה אף אם יודע מי הם הבעלים. אם זהו חפץ שהמאבדו מרגיש בו מיד אחרי הנפילה, ונפלה במקום שרוב העוברים שם הם גוים שלא יחזירוה - בנדאי התנאש בעליו ממנו והחפץ הגיע לידו בהסתר, ולא חייב להחזיר \שו"ע רנט סע' ג, בא"ח כי תבא ד.

ה. אף על פי שכתבנו בסעיף הקודם שלא חייב להחזיר אבדה שהתנאשו ממנה, מכל מקום טוב וישר לנהוג לפנים משורת הדין להחזיר לישראל שנמנן בה סימן, וכופין על זה. ואם המוצא הוא עני ובעל האבדה הוא עשיר, אין צריך לעשות לפנים משורת הדין.

ו. במקום שעל פי החק חייב להחזיר אבדה אף על פי שנתנאשו הבעלים - חייב להחזיר פי"דינא דמלכותא

מציאה בתצר חברו

ז. מצא מעות או מציאה אחרת שאין בה סימן בתצר חברו בשעה שרבים מבקרים בתצר, אם יש סימן - יכריז עליהם המוצא, ואם לאו - הרי אלו שלו.

ח. אם מצא מעות בתנות מחוץ לדלפק - בנדאי נפלו מהקונים והרי אלו שלו. וכן אם מצא מציאה באולם שמחות - כאלו מצא ברשות הרבים, ואם אין סימן ולא ידועים הבעלים - הרי אלו שלו, ואינם שייכים לא לבעל האולם ולא לבעל השמחה, אולם אם יש חשש שנפלו מהם, יבדק ויחזיר להם \עיי' בא"ח כי תבא ד ה.

- מבוא
- אנכי ה'
- לא יהיה
- לא תשא
- זכור את
- כבד את
- לא תרצח
- לא תנאף
- לא תגנב
- לא תענה
- לא תחמוד